

Inteligentna praca i inteligentne miasta – streszczenie raportu krajowego

Dominik Owczarek and Maciej Pańków

INSTITUTE OF
PUBLIC AFFAIRS

Co-funded by the
European Union

Inteligentna praca i inteligentne miasta – streszczenie raportu krajowego

W niniejszym raporcie podjęto próbę analizy wybranych aspektów funkcjonowania inteligentnych miast i pracy zdalnej w Polsce w kontekście przemian, do jakich doprowadziła pandemia COVID-19, która wybuchła wczesną wiosną 2020 roku. Dokonany przegląd stanu szeroko rozumianej debaty publicznej wskazuje na obecność koncepcji inteligentnych miast między innymi w dokumentach strategicznych dotyczących cyfryzacji kraju, jak i w strategiach rozwoju dużych miast w Polsce. Istnieje też pewien dorobek literatury naukowej na ten temat. Jednocześnie w dokumentach strategicznych brakuje pogłębionej analizy zagadnienia inteligentnych miast – bardziej termin ten funkcjonuje jako hasło niż rzeczywisty przedmiot refleksji i badań. Charakterystyczny dla Polski jest również brak powiązania inteligentnych miast z pracą zdalną – i to już na poziomie języka, gdyż termin "inteligentna praca" nie jest w Polsce używany. Zamiast tego najczęściej mówi się o pracy zdalnej, pracy z domu lub o telepracy.

Pandemia wymusiła skokowy wzrost stosowania pracy zdalnej w Polsce. Analizy Głównego Urzędu Statystycznego wykazały, że najczęściej była ona wykonywana w regionach silniej zurbanizowanych (stołeczny, województwa zachodnie), oraz w branżach usługowych związanych z przetwarzaniem informacji, takich jak sektor IT, finanse, edukacja oraz działalność naukowa i profesjonalna. Mniej z pracy zdalnej korzystano w regionach wschodnich – w większym stopniu wiejskich i rolniczych – oraz w sektorach, w których charakter wykonywanej pracy wyklucza jej zdalny charakter (obok rolnictwa czy przetwórstwa przemysłowego są to np. usługi hotelarskie i ochrona zdrowia).

Analizy przeprowadzone w ramach projektu IRSmart w oparciu o autorską metodologię wykazały podobną dystrybucję przestrzenną podmiotów gospodarczych oferujących miejsca pracy z możliwością wykonywania zadań z domu. Przy uwzględnieniu możliwości dojazdu trwającego maksymalnie 90 minut, widzimy na mapie kraju przede wszystkim Warszawę i przylegające do niej gminy jako szczególnie gotowe na „pracę inteligentną”, w dalszej zaś kolejności inne czołowe polskie miasta, takie jak Wrocław, Kraków i Trójmiasto. Zaskakuje gorszy potencjał dla pracy zdalnej w przypadku konurbacji górnośląskiej i Łodzi, zapewne z powodu stosunkowo przestarzałego profilu gospodarczego tych obszarów. Wyprzedziły je takie ośrodki, jak Olsztyn, Lublin czy Rzeszów. Inny nieoczekiwany wniosek to znacznie większa gotowość do pracy zdalnej w pasie wzdłuż granicy wschodniej niż zachodniej. Zapewne jest to spowodowane obecnością dużych i relatywnie nowoczesnych miast (Białystok, Lublin, Rzeszów) na wschodzie, podczas gdy rolę takiej przyciągającej pracowników zdalnych aglomeracji na zachodnich krańcach kraju pełni jedynie Szczecin. Na mapie kraju można dostrzec zwłaszcza jeden rozległy i spójny obszar średniej lub wysokiej gotowości do pracy zdalnej, ciągnący się przez regiony południowe od Wrocławia, przez Opole, Górny Śląsk, Kraków aż po Rzeszów.

Interesujących wniosków dostarcza analiza obecności w miejscu pracy dzięki danym Google gromadzonym w okresie pandemii (od wiosny 2020 do jesieni 2022). Początkowo, w marcu i kwietniu 2020 odczuło bardzo znaczący, mieszczący się dla największych polskich miast w przedziale od 40 do 50%, spadek dojazdów do miejsc pracy, następnie zaś stopniowo następował wzrost, zahamowany w czasie drugiej fali zachorowań na COVID-19 (jesień - zima 2020/21), a także wykazujący cykliczność w związku z okresami urlopowymi. Jesienią 2022 roku analizowane miasta najczęściej wykazywały wciąż spadek obecności w miejscu pracy w stosunku do okresu porównawczego z początku 2020 roku, jednak bardzo nieznaczny - nie przekraczał on 15%, zwykle kształtując się na poziomie poniżej 10%.

Co ważne, wielkość miasta i profil jego gospodarki korelowały ze stopniem i trwałością tego spadku. Najbardziej wśród największych miast zmniejszyła się skala dojazdów do miejsc pracy w Warszawie, Krakowie i Wrocławiu, najmniej – w Bydgoszczy, Katowicach i Łodzi. Podobna, choć mniej wyraźna tendencja wystąpiła jeśli chodzi o spadek zanieczyszczenia powietrza w dużych miastach dwutlenkiem azotu w ciągu 2020 roku. Na wykresie można dostrzec dwa spadki wywołane przez obostrzenia wynikające z kolejnych fal zachorowań. Silniejszy spadek zaznaczył się w miastach takich jak Warszawa, Wrocław czy Kraków, podczas gdy wykres jest raczej płaski dla Łodzi i Katowic.

Analizie poddano również dane dotyczące jakości łączy internetowych i częstości korzystania z internetu. Dane wskazują na przeciętną, na tle Unii Europejskiej, prędkość polskiego Internetu. Jest ona stosunkowo wysoka w porównaniu z krajami sąsiednimi, jednak znacznie niższa niż w krajach skandynawskich. Spójność terytorialna nie jest zachowana – wysokiej jakości Internet jest w dużych i średnich miastach, podczas gdy na terenach peryferyjnych jego prędkość bywa niezadowalająca. Szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w części północno-wschodniej części kraju, ale też - co zaskakujące - na południowym zachodzie (województwo dolnośląskie), a także w różnych rejonach w środku kraju, jak np. województwo kujawsko-pomorskie czy rolnicze obszary na północy i południu województwa mazowieckiego (stołecznego). Zaawansowane użycie internetu – dla którego wskaźnikiem była popularność korzystania z bankowości elektronicznej – mimo wyraźnej poprawy w okresie pandemii jest mniej rozpowszechnione, niż w Europie Zachodniej, natomiast wypada lepiej, niż w większości regionów w państwach południowo-wschodniej części kontynentu.

Podsumowując, przeprowadzone analizy wykazały występowanie tendencji, których można było oczekiwać jeśli chodzi o wykorzystanie pracy zdalnej: większy potencjał dla niej niosą obszary zurbanizowane i o nowoczesnej strukturze gospodarki. Dane z okresu pandemii wykazały, że obszary te odczuły też większy spadek mobilności przestrzennej i zanieczyszczeń powietrza. Zarazem Polska jest krajem wciąż niespójnym jeśli chodzi o gotowość do wykonywania pracy zdalnej. Interesujący jest tu zwłaszcza przypadek obszarów w pasie wzdłuż granicy wschodniej: z jednej strony, relatywna bliskość dużych i nowoczesnych aglomeracji stwarza potencjał, z drugiej jednak wąskim gardłem może okazać się tam jakość łączy internetowych. Polacy muszą również jeszcze wciąż uczyć się używania technologii cyfrowych, aby móc efektywnie wykonywać inteligentną pracę.

Co-funded by the
European Union

Università
degli Studi
di Ferrara

ISTITUTO
RICERCHE
ECONOMICHE
SOCIALI

ALEXANDRU IOAN CUZA
UNIVERSITY of IAȘI

INSTITUTE OF
PUBLIC AFFAIRS

